

Sovā sātā. Kažoki.

#LatgalesKultūrasProgramma #VKKF

Kupču sātā

Iedzīvotāji: *Kupču Ontona* vecāki Ieva un Ādams, *Kupču Ontons* (Antons Kupčs), *Kupču Madaleite* (Magdalēna (pasē – Madaļa) Kupča (dz. Jermacāne)), Pēteris Kupčs Anna Lasmane (dz. Kupča). *Kupču Ontona* māsas – *Vikceite* (Viktorija), *Agneite* (Agnese), *Marteite/ Martinka* (Marta) un brāļi – Staņislavs, Jezups (Jāzeps) Kupči. Kādu laiku – *Gabrānu Mareite* (Marija Gabrāne), vēlāk Apšeniece.

Turpinājums...

Pēc daudziem gadiem atkal dodamies uz otru apdzīvoto «Kažoku» māju – *Kupču sātu*, kurā dzīvo Pēteris Kupčs. Te tikām cieņojušās bērniņā un gājušas garām ar babu *Mareiti* uz autolauku pēc gardumiem (kliņģeriem, prjāņikiem, krāsainajām ledēnītēm bez papīriņa, «maizes konfektēm» u. c.). Un *Kupču māja* bija vienīgā «Kažokos», pie kuras bija stārķa ligzda. Tagad gan vairs nav ligzdas. Nopuvīšs koks, un nokritis ligzda. Tagad stārķi uzbūvējuši ligzdu pāri ceļam pie «līvānu» mājām. *Kupču māja* atšķīrās (un atšķiras) no visām «Kažoku» un apkārtnes mājām ar savu izskatu, jo tā nav koka māja. Tā ir gaiša un krāsota. Tagad es zinu, ka tā ir apmetā tipa māja, kuras apdarē izmantots māls. Pēteris saka, viņa «mammai nepatikusi šāda māja. *Madaleite* bija teikusi, ka *Kupču māsa* gan auda, gan šuva, vai tad nevarēja koka māju uzbūvēt?» Es vienmēr salīdzināju, ka babas *Dyuru sātā* izskatās pavisam citādi, parasti, bet *Kupču sātā* kā kāda muižas ēka. Vienmēr atceros, ka *Kupču sātys* logos ziedēja kallas un ka puķu dārzā aiz *zediņa* ziedēja visdažādākās puķes.

Apciemojot *Kupču sātu* pēc ļoti daudziem gadiem, ir tik pazīstama sajūta, ka viss ir tā, kā palicis atmiņā – senais sienas pulkstenis, lielais galds un koka soli. Pēteris gan saka, ka senāk bijis vecāks pulkstenis, kurš skaitījis stundas «bim–bam, bim–bam». Tas bijis Martas tantes jeb *Martinkys* pulkstenis. Šo paši esot vēlāk nopirkuši. Vecais sols jeb *kanapka* esot, iespējams, pat no vectēva laikiem šai mājā. Aritas krustmāte Anna reizēm mūs aicināja ciemot ar pārnakšņošanu. Vienu nakšņošanas reizi noteikti atceros, ka gulējam mīkstā gultā un mūs Anna cienāja ar dažādiem gardumiem...

Mamma Ināra stāsta, ka «kopš bērniņas viņa atceras, tad te dzīvoja *Kupču Ontons* ar trīs māsām – *Vikceiti* (Viktoriju), *Agneiti* (Agnesi) un *Martinku* (Martu). *Ontonom* bijuši brāļi Staņislavs un Jezups, bet, kad piedzima Anna un Pēteris, viņi jau bija miruši. Staņislavs arī bija dzīvojis *Kupču mājās*, bet Jāzeps bija ieprecējies «Puorkalnišus». Visas trīs *Kupču māsa* sauca par *zakonneicom*, jo bija ļoti reliģiozas un kalpoja Dievam, gāja uz Tilžas baznīcu. *Ontons* baznīcā bija piekalpotājs jeb *klopcis*. *Ontons* apprecējās jau cienījamus gadus, no *Krutovas Vectilžas* pusē ieveda mājās sievu *Madaleiti*. Piedzima dēls Pēteris un meita Anna. Visas trīs tantes nebija precējušās un turpināja dzīvot dzimtajā mājā. Tantes pieņēma un uzaudzināja kā meitu arī *Apšiniķu Mareiti* (Mariju Apšenieci) (dz. Gabrāne), kura vēlāk apprecējās ar Staņislavu Apšenieku un dzīvoja blakus esošajā Apšenieku ciemā. Tantes auklēja un palīdzēja pieskatīt mazo Pēteri un Annu. Jaunākā māsa *Martinka* bija audēja un šuvēja. *Martinka* bija mana stiprinātā krustmāte. Viņai bija savas stelles. Viņa auda palagus, dvieļus, grīdas celiņus utt. Cilvēki nāca pie viņas arī kaut ko uzšūt. *Martinka* auda un šuva visiem apkārtnējiem. Toreiz veikalā nemaz tā nevarēja nopirkt apģērbu. Māte *Mareite* veda mūs mazas šūt pie *Martinkys* katūna kleitas. Atceros, ka vajadzēja iet pie *Martinkys* piemērīt uzšūto, kā saka, *it iz pīmāra*. Arī mūsmājās saglabāta *Martinkys* austā sega un viņas adītie cimdī. Baba *Mareite* katrai meitai pūrā dāvināja pa tādai *Martinkys* austajai segai.» Arī Anna aizvedusi sev līdzī uz Rīgu tantes austās segas, dvieļus un tos saglabājusi piemiņai.

Pēteris stāsta, ka «katrai tantei bija savi pienākumi mājas solī – *Agneite* bija govju ganītāja, bet *Vikceite* cūku barotāja. Kad bija jāiet ganos, kopā ar *Agneiti* gāju ganīt arī es. *Agneite* un *Vikceite* nomira ātrāk, *Agneite* jau 1976. gadā, bet *Marteite* nomira 1986. gadā. Kamēr varēja strādāt, i savs dārzs bija,

i savs puķu dārzs bija, i savu govī turēja. *Marteite* dzīvoja savā mājas galā, staigāja pa savām durvīm, bet mēs dzīvojām otrā mājas galā. Atceros, ka tēvs ar krāsu virs ārdurvīm bija uzrakstījis, ka māja celta 1929. gadā».

Skatāmies *Martinkys* albumus un paša Pētera kādreiz fotografētās bildes. Tik daudz sen neredzētu, bet neaizmirstu seju... Jokojam, ka bērū bildes vien. Citu jau neko senāk nefotografēja, kā tikai bēres... Kā pēdējo piemiņu. Jautāju, vai Pēteris zina, kāpēc viņa tēvu kaimiņi sauca par *Rejnīku Ontonu* un māju par *Rejnīku sātu*? Kāpēc neuzrunāja uzvārdā? Neviens nezina, kāpēc tā. Nekādas rijas te *Kupču sātā* neesot bijis. Pēteris atceras, ka «tēvs *Ontons* spēlēja *treisryndu garmani*. Bija arī *divryndu garmane*. *Kupču sātā* vienmēr ir bijis zirgs. Tēvs zirga ratos vai kamanās brauca vienmēr. Tēvs pats bija pinis lielos grozos, ar ko nest zirgam sienu. Kā visi apkārtējie – prata visu, ko vien mājās vajadzēja darīt».

Prasu par tradicionālajiem ēdieniem *Kupču sātā*, Pēteris saka, ka «bieži vien mamma svētdienās iejauca pankūku mīklu, un viņam bija jācep pankūkas. Protams, mājās cepa arī maizi. Reizēm mamma vārīja auzu ķīseli. *Kupču sātā* vienmēr ir bijis labs dziļais pagrabs (auksts), kur uzglabāt produktus. Pašiem bija pirts un gaļu žāvējām mājās. Arī citi kaimiņi veda te žāvēt gaļu. Arī no *Dyuru sātys* te veda iesalu kaltēt, jo pirts pašiem vēl nebija».

Par aizraušanos ar fotografēšanu Pēteris stāsta, ka «man pašu pirmo fotoaparātu «Smena 8» nopirka tēvs, pēc tam bija «Fet 3». Paša Pētera iemūžinātie notikumi – *Cigļu Juoņa* 50 gadu jubileja, *Atpiļu Pētera* kāzas, Apšenieku Andra kāzas, mūsu vectēva *Gendriša* bēres paver vēl vienu neredzētu foto un atmiņu priekškaru. Visur būts klāt... Bet foto no šiem notikumiem nebija redzētas. Cigļa jubilejā mamma bija saimnieces palīgs, un mēs mazas tikām pagrabā, kur glabājās visi ēdieni – ruletes, salāti, tortes un alus muca. Un kur vēl ar želaīnu sastindzinātā putukrējuma kubiņš dzērveņu ķīselī... Pēteris stāsta, ka «tēvu un māti sūtīju gulēt, lai varu izslēgt gaismu un attīstīt fotogrāfijas. Man fotografēšana iepatikās no Māra Sisajeva». Viņa bildēs iemūžināta pagājušā gadsimta 60., 70. un 80. gadu dzīve Golvaros, t. sk. «Kažokos». Unikāli kadri un teicama kvalitāte.

Vienmēr ir patīcis, ka pie *Kupču sātys* ir mežiņš, kas licies kā tāds parks, kur mazas spēlējāmies un skraidījām, kamēr pieaugušie svinēja kādus svētkus. Pēteris gan saka – kāds te mežs, vienmēr saukts par *Stepona kryumim*, jo aiz mežiņa atradās otra *Kupču māja* – *Kupču Stepona i Virginis* (Stefana un Virgīnijas) sātā.

Mamma Ināra stāsta: «Viņiem bija astoņi bērni – Gunārs, Ēvalds, Veneranda, Biruta, Andris, Imants (mans klasesbiedrs), Silvija, Aloizs. Viņi bija izpalīdzīgi un ļoti labsirdīgi cilvēki. *Stepons* bija ļoti humorisks, stāstīja visādus jokus.» P. Kupčs saka: «Lai arī Kupči, bet radnieki mums nav, tikai kaimiņi. Spēlēties ar tuvākajiem kaimiņiem nesanāca, jo viņi jau bija lieli un prom, kad es ar māsu Annu bijām mazi.»

Kopā ar Pēteri aizbrienam uz *Stepona sātu*. Tagad uz māju ved tikai meža zvēru stigas garajā zālē. Māja iebrukusi, logi gan vēl turas labi. *Stepona sātys* atliekās redzamas «Kažoku» ciemam raksturīgās logu aploņas jeb *aplūdzis* (arī mūsu mājām tādas kādreiz bijušas). Mamma saka, ka visi teikuši – krievīni taisīja. Kas tie bija un no kurienes – kas zina... Kļūstot vecākiem un nevarot tikt galā ar ikdienas darbiem, *Stepons* un *Virgine* devās dzīvot tuvāk pie bērniem.

Atceros, ka vienmēr gājām garām *Kupču Stepona sātai*, ejot uz autolauku. Un vēlāk *Kupču Stepona sātā* tika ielaista kādu laiku dzīvot *Škernelīne*. Atceros, ka mums bija nedaudz bail no *Škernelīnis*, jo likās, ka tā ir tā jaunā vecenīte no babas stāstītās pasakas.

Pēteris saka, ka «tagad plava aizaugusi ar kokiem. Es te senāk varēju divus vezumus siena sapļaut. Un lielais akmens nebija krūmos, bet krūmu malā. *Virgine* vai *Stepons* te vēl, ejot no mums, pasēdēja, atpūtās».

Brienam atpakaļ un atceramies par laipu pāri Ņeibai, pa kuru gājām uz autolauku. Vēl vienas bērniņas takas izstaigātas.

Turpmākās publikācijas – *Latgolys entuziastu grupys Bijdis Facebook grupā*.

Teksts Ineta Atpile-Jugane
Foto Arita Atpile-Dona

Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas «Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma» un biedrības «Latgales reģiona attīstības aģentūra» finansiālais atbalsts.